

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

MAANDBLAD UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSE ENTOMOLOGISCHE VERENIGING

Deel 32

1 september 1972

No 9

Adres van de Redactie:

B. J. LEMPKE, Oude IJselstraat 12 III, Amsterdam 1010 — Nederland

INHOUD: C. A. W. Jeekel: Duizend- en Miljoenpoten (Chilopoda en Diplopoda) uit Oost- en Zuid-Nederland (p. 165). — R. Slooff: Mosquitoes collected in the British Solomon Islands Protectorate between March 1964 and October 1968 (Diptera: Culicidae) (p. 171). — P. H. van Doesburg Jr.: The male of *Theraneis surinamensis* Doesburg 1966 (Hem. Het.) (p. 182). — Literatuur (p. 181: G. L. van Eyndhoven; p. 183: W. N. Ellis; p. 184: J. P. Duffels & W. N. Ellis). — Korte mededelingen (p. 170: G. van der Zanden; p. 181: Afdeling Noord-Holland en Utrecht).

Duizend- en Miljoenpoten (Chilopoda en Diplopoda) uit Oost- en Zuid-Nederland

door

C. A. W. JEEKEL

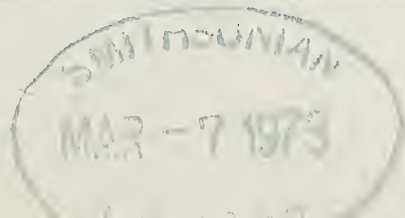
Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum), Amsterdam

I. Duizend- en miljoenpoten uit de Gelderse Achterhoek.

Zoals uit eerder gepubliceerde onderzoeken (JEEKEL, 1971) bleek, is de fauna van het gebied van Limburg ten oosten van de Peel niet onbetekenend rijker dan die van Noord-Brabant ten westen ervan. Dit kwam onder meer tot uiting door het voorkomen in midden en noord Limburg van maar liefst zeven *Lithobius*-soorten die niet in Noord-Brabant gevonden waren. Hoewel sindsdien één van deze zeven soorten alsnog in Noord-Brabant werd gevangen (zie het tweede gedeelte van dit artikel) en het aantal tot zes werd teruggebracht, verandert dit toch maar weinig aan het frappante verschil in soorten-rijkdom.

Om diverse redenen, o.a. de analogie met andere diergroepen, was het te verwachten dat ook in de Achterhoek meer soorten zouden voorkomen dan elders in Gelderland, hoewel dat uit de tot heden beschikbare gegevens nauwelijks viel af te leiden. Uit het gebied van de Lijmers en Montferland kenden wij slechts drie algemeen in ons land voorkomende duizendpoten, uit de Graafschap acht duizend- en acht miljoenpoten, maar alleen de vondsten van *Lithobius muticus* en van *Chromatoiulus projectus* konden een indicatie geven voor het bestaan van een rijkere fauna.

Van 22 tot en met 28 augustus 1971 verzamelden mijn vrouw (niet zelden verantwoordelijk voor de bijzondere vangsten!) en ik in de Achterhoek ten einde tot een vollediger inzicht in het daar voorkomende soorten-bestand te komen. In de

loop van die week verzamelden we op een dertigtal plaatsen, waarvan vierentwintig in de Graafschap en zes in de Lijmers en Montferland.

Hieronder volgt de lijst van de bezochte vindplaatsen (de nummers tussen haakjes verwijzen naar het bijgaand kaartje).

(1) Gem. Gorssel, Het Joppe, oud loofbos, 23.VIII; (2) Gem. Gorssel, De Ehze, bij Almen, oud loofbos, 26.VIII; (3) Gem. Laren, Barchem, De Kale Berg, loof- en naaldbos, 22.VIII; (4) Gem. Laren, Ampsen, oud loofbos, 23.VIII; (5) Gem. Laren, Oolde, oud loofbos, 23.VIII; (6) Gem. Vorden, Hackfort, oud loofbos, 23.VIII; (7) Gem. Vorden, Wildenborch, oud loofbos, 23.VIII; (8) Gem. Vorden, Den Bramel, loof- en naaldhout, 26.VIII; (9) Gem. Ruurlo, Veldhoek, berkenbos, 28.VIII; (10) Gem. Borculo, Beekvliet-Midden (Galgenveld), hakhout en naaldbos, 26.VIII; (11) Gem. Borculo, Geesteren, Z.O. van Nederbiel, oude hakhoutwal, 26.VIII; (12) Gem. Borculo, Haarlo, eikehakhout met berken en dennen, 27.VIII; (13) Gem. Eibergen, Kerklo, eikenbos met dennen, 27.VIII; (14) Gem. Steenderen, Baak, oud loofbos, 23.VIII; (15) Gem. Zelhem, Wittenbrink, loof- en naaldbos, 24.VIII; (16) Gem. Zelhem, 't Zand, heideterrein met dennen, 24.VIII; (17) Gem. Hummelo en Keppel, 't Mulra, loofbos, 24.VIII; (18) Gem. Doetinchem, De Slangenburch, bij de Abdijlaan, oud loofbos, 24.VIII; (19) Gem. Wisch, Idinkbos, loof- en naaldbos, 25.VIII; (20) Gem. Wisch, Tandem, bij Varsseveld, beukenbos, 28.VIII; (21) Gem. Wisch, Anholterbroek, bij Bredenbroek, loof- en naaldbos, 28.VIII; (22) Gem. Winterswijk, Boeijink, bij Meddo, eikenbos, 27.VIII; (23) Gem. Winterswijk, 't Waliën, loof- en naaldbos,

Kaartje van de Achterhoek met de bezochte vindplaatsen genummerd van 1 tot 30. Voor de lijst van vindplaatsen, zie de tekst.

27.VIII; (24) Gem. Winterswijk, Bekendelle, oud loofbos, 27.VIII; (25) Gem. Angerlo, Bingerden, oud loofbos, 24.VIII; (26) Gem. Wehl, Stille Wald, loof- en naaldbos, 25.VIII; (27) Gem. Didam, De Greffellkamp, eikehakhout, 25.VIII; (28) Gem. Zevenaar, Babberich, oud loofbos, 25.VIII; (29) Gem. Bergh, Korterbos, bij Beek, loof- en naaldbos, 25.VIII; (30) Gem. Bergh, Bergerbos, bij Zeddam, eikehakhout, 28.VIII.

Hoewel de tocht volledig aan zijn doel beantwoordde, is de invloed van het zomerseizoen duidelijk in de vangsten aan te wijzen. Onder de miljoenpoten waren de Julida kwantitatief zeer slecht vertegenwoordigd, zodat we vooral in deze groep nog een belangrijke uitbreiding van de verspreidingsgegevens mogen verwachten indien in een voor deze dieren gunstiger jaargetijde wordt verzameld. Hetzelfde geldt voor de Geophilida onder de duizendpoten. Daarentegen waren bijv. *Glomeris* en de Lithobiida op de vindplaatsen vaak vrij talrijk.

Evenals in Brabant en Limburg werden we ook hier getroffen door de op het oog meestal niet vast te stellen samenhang tussen soortenrijkdom en begroeiing. Wel bleek herhaaldelijk dat de soms armzalige resten van oude eikehakhoutwallen in of langs jongere bospercelen dikwijls goede vangstresultaten gaven. Het moet hier terloops gezegd worden dat de vrij recente openstelling voor het publiek van vele particuliere bossen en parken het faunistisch onderzoek van een groep als de onderhavige zeer ten goede komt. Het is thans mogelijk op veel interessante plaatsen te verzamelen zonder „Art. 461 W. v. S.” al te veel geweld aan te doen!

In het hieronder volgende overzicht van gevonden soorten zijn de vindplaatsen korthedshalve door de nummers uit de boven gegeven lijst aangeduid. De soorten die nog niet uit de Achterhoek bekend waren zijn met een * gemerkt. Voor commentaar op de afzonderlijke soorten was in de meeste gevallen geen aanleiding.

DUIZENDPOTEN

Scolopendrida

Cryptops hortensis (Donovan). Vindplaatsen: 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 12, 13, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 26, 29, 30. Was reeds bekend van Ruurlo en Zeddam.

Geophilida

Schendyla nemorensis C. L. Koch. Was bekend van Winterswijk, maar werd op onze tocht niet gevonden, vermoedelijk een gevolg van het droge seizoen.

Strigamia acuminata (Leach). Vindplaatsen: 18, 21, 23, 24, 30. Was bekend van Winterswijk.

**Necrophlaeophagus flavus* (De Geer). Vindplaatsen: 7, 14.

**Geophilus electricus* (L.). Vindplaats: 2.

**Brachygeophilus truncorum* (Bergsoe & Meinert). Vindplaatsen: 13, 18, 20, 21, 22, 23.

Lithobiida

Lithobius forficatus (L.). Vindplaatsen: 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 26, 28, 29. Was bekend van Ruurlo, Doetinchem en Lobith.

**Lithobius dentatus* C. L. Koch. Vindplaatsen: 8, 11, 13, 20, 21, 23, 26, 27, 29.

Op grond van de eerder bekende verspreiding in zuidoostelijk Nederland kon men *dentatus* in de Achterhoek verwachten. Het grote aantal vindplaatsen (één derde van het totaal) is echter zeer opmerkelijk.

Eerder werd de verwachting uitgesproken (JEEKEL, 1971), dat deze soort niet ten westen van de IJssel zou voorkomen. Deze veronderstelling is onjuist gebleken en *dentatus* werd door ons op de Veluwe (tussen Apeldoorn en Hoogsoeren, loof- en naaldbos, 28.VIII.1970) gevonden.

Lithobius melanops Newport. Vindplaatsen: 7, 13, 16, 18, 20, 21, 23, 25. Was bekend van Lobith.

**Lithobius aulacopus* Latzel. Vindplaatsen: 8, 26.

**Lithobius agilis* C. L. Koch. Vindplaats: 10. Deze en voorgaande soort waren tot dusver bekend van Limburg en de omgeving van Nijmegen, zodat de nieuwe vindplaats een belangrijke uitbreiding van het areaal in noordelijke richting betekent.

Lithobius erythrocephalus C. L. Koch. Door ons ditmaal niet gevonden; was echter eerder van Doetinchem bekend.

**Lithobius pelidnus* Haase. Vindplaatsen: 8, 13, 23. Deze soort werd in 1970 voor de eerste keer in ons land gevonden, namelijk bij Boukoul in Limburg. Een grotere verspreiding in het oosten van ons land werd reeds verondersteld.

Lithobius calcaratus C. L. Koch. Vindplaatsen: 3, 8, 9, 16, 18. Was reeds eerder bekend van Doetinchem.

Lithobius muticus C. L. Koch. Vindplaats: 18. Een bevestiging van het reeds vroeger bekende voorkomen in Doetinchem.

Lithobius crassipes L. Koch. Vindplaatsen: 1, 2, 4, 6, 8, 9, 10, 13, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29. Was bekend van Ruurlo.

MILJOENPOTEN

Glomerida

Glomeris marginata (Villers). Vindplaatsen: 11, 12, 13, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 30. Door een vroegere mondelinge mededeling was het voorkomen van deze soort in de Achterhoek ons reeds bekend. In het oosten en zuiden van de Graafschap is *Glomeris* dan ook geenszins zeldzaam. In het noordwestelijke gedeelte daarentegen konden wij de soort niet vinden.

Polydesmida

Polydesmus denticulatus C. L. Koch. Vindplaatsen: 1, 8, 15, 18, 20, 21, 22, 28, 30. Was bekend van Neede en Lintelo.

Craspedosomatida

Craspedosoma rawlinsii Leach. Vindplaatsen: 15, 21, 26. Was bekend van Doetinchem en Lintelo.

Julida

**Nemasoma varicorne* C. L. Koch. Vindplaats: 20.

Proteroiulus fuscus (Am Stein). Vindplaatsen: 12, 15. Was bekend van Ruurlo.

**Cylindroiulus nitidus* (Verhoeff). Vindplaatsen: 2, 14, 18.

Cylindroiulus punctatus (Leach). Vindplaatsen: 1, 2, 3, 4, 7, 12, 13, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26. Was bekend van Ruurlo en Doetinchem.

Cylindroiulus latestriatus (Curtis). Was bekend van Doetinchem, maar werd door ons niet gevonden.

Julus scandinavicus Latzel. Vindplaatsen: 3, 14, 19, 21. Was reeds bekend van Doetinchem, Bredenbroek en Winterswijk.

Chromatoiulus projectus (Verhoeff). Vindplaatsen: 7, 13, 18, 21. Was van Bredenbroek reeds bekend.

**Tachypodoiulus niger* (Leach). Vindplaats: 22. Nadat wij deze soort bij Berg en Dal in de omgeving van Nijmegen gevonden hadden (JEEKEL, 1971), leek het waarschijnlijk dat hij ook in de Achterhoek zou voorkomen. In een voor miljoenpoten gunstiger verzamel-seizoen zal de vindplaats bij Winterswijk zonder twijfel met andere uitgebreid kunnen worden.

Als voorlopig resultaat van onze verzameltocht kunnen we thans constateren dat de Achterhoek tegenover het deel van Gelderland ten westen van de IJssel een grotere soortenrijkdom vertoont door het voorkomen van *Lithobius aulacopus*, *L. agilis*, *L. pelidnus* en *L. muticus*, en van *Chromatoiulus projectus* en *Tachypodoiulus niger*. Door het ontbreken van typisch zuid-oostelijke soorten als *Cryptops parisi*, *Lithobius piceus*, *L. tricuspis* en *L. aeruginosus*, en *Glomeris intermedia*, *Polydesmus angustus*, *P. testaceus*, *Microchordeuma gallicum*, *Chordeuma silvestre*, *Leptoiulus belgicus* en *Ommatoiulus rutilans* is de Achterhoek wel veel armer dan de provincie Limburg. Door verder onderzoek zullen deze verschillen zich zonder twijfel wijzigen.

II. Nadere gegevens uit Noord-Brabant.

In een vorig artikel (JEEKEL, 1971) werden de resultaten van twee voorjaars-excursies naar Noord-Brabant en Limburg meegedeeld. Van een incidenteel bezoek aan Eindhoven maakten wij gebruik om nog enige verdere gegevens over de verspreiding van duizend- en miljoenpoten in Noord-Brabant bijeen te brengen, in het bijzonder ter nadere documentatie van onze conclusies met betrekking tot de relatieve armoede aan soorten van het midden en oosten van de provincie. Achtereenvolgens verzamelden wij op de volgende plaatsen:

(1) Gem. Berlicum, De Wamberg, gemengd loofbos, 9.X.1971; (2) Gem. Schijndel, Wijboschbroek, gemengd loofbos, 9.X.1971; (3) Gem. Boxtel, De Geelders, gemengd loofbos, 9.X.1971; (4) Gem. Oisterwijk, Oisterwijkse Vennen, loof- en naaldbos, 9.X.1971; (5) Gem. Oost-, West- en Middel-Beers, De Baest, loof- en naaldbos, 11.X.1971; (6) Gem. Oirschot, Heerenbeek, gemengd loofbos, 11.X.1971; (7) Gem. Heeze, kasteelpark, gemengd loofbos, 12.X.1971.

De lijst van gevonden soorten ziet er als volgt uit. Van belang zijn vooral de vondsten van *Lithobius aulacopus* en *Glomeris marginata*.

DUIZENDPOTEN

Cryptops hortensis (Donovan). Vindplaatsen: 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Schendyla nemorensis C. L. Koch. Vindplaatsen: 5, 6, 7.

Strigamia acuminata (Leach). Vindplaatsen: 3, 5.

Brachygeophilus truncorum (Bergsoe & Meinert). Vindplaatsen: 5, 6.

Lithobius forficatus (L.). Vindplaatsen: 1, 2, 3, 4, 5, 6.

L. melanops Newport. Vindplaatsen: 1, 6.

L. aulacopus Latzel. Vindplaats: 3. In geheel Limburg is deze soort niet zeldzaam. Uit Noord-Brabant was hij echter nog niet bekend, zodat de nieuwe vindplaats het bekende verspreidingsgebied een flinke uitbreiding in westelijke richting geeft.

L. calcaratus C. L. Koch. Vindplaatsen: 3, 5, 6.

L. crassipes L. Koch. Vindplaatsen: 5, 6, 7.

MILJOENPOTEN

Glomeris marginata (Villers). Vindplaats: 6. De eerste vindplaats van deze soort in Noord-Brabant! Nadat wij op al onze tochten op vele plaatsen zonder succes gezocht hadden, leverde het landgoed Heerenbeek eindelijk resultaat op. Het is thans wel zeker dat *Glomeris* in Brabant slechts uiterst lokaal voorkomt, dit geheel in tegenstelling to de ervaringen met deze soort in de provincie Gelderland.

Nemasoma varicorne C. L. Koch. Vindplaats: 6.

Proteroiulus fuscus (Am Stein). Vindplaatsen: 5, 6.

Cylindroiulus punctatus (Leach). Vindplaatsen: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Julus scandinavicus Latzel. Vindplaatsen: 2, 4, 6.

Summary

In the first part of the paper a list of the species of Chilopoda and Diplopoda is given, collected in August 1971 in the eastern part of the province of Gelderland.

In the second part the species are mentioned which were collected in Noord-Brabant in October 1971.

Literatuur

JEEKEL, C. A. W., 1971. Duizend- en miljoenpoten (Chilopoda en Diplopoda) uit Noord-Brabant en de noordelijke helft van Limburg. *Ent. Ber., Amst.* 31: 191—202.

Vangsten van enkele minder algemene Diptera.

CONOPIDAE, *Conops vesicularis* L. ♀, Hattem, 19.V.1966.

Conops scutellatus Mg. ♀, Nuenen, 20.VII.1951. Dit is de tweede vermelding voor ons land. Het eerst vermelde exemplaar, een ♂, werd in 1966 op de Bemelerberg gevangen.

Myopa polystigma Rond. Twee mannetjes, Eindhoven, 11.IX.1954 en 26.V.1956.

Myopa testacea L. ♀, Eindhoven, 21.IV.1955.

Occemyia pusilla Mg. ♂, Echt, 14.VIII.1960.

BOMBYLIIDAE. *Anthrax anthrax* Schr. ♀, Epen, juni 1938.

G. VAN DER ZANDEN, Jongkindstraat 2, Eindhoven.

Aangeboden. Ter overname een aantal determinatiewerken en overdrukken betreffende Syrphidae en Asilidae van COE, COLLIN, LECLERCQ, SACK en anderen. Idem literatuur over aculeate Hymenoptera van ALFKEN, COCKERELL, MICHENER, SCHENK en vele anderen. Lijsten op aanvraag.

G. VAN DER ZANDEN, Jongkindstraat 2, Eindhoven, telefoon 040—111359.